

Groepjes of één groep?

*Effect van klassencohesie op omgang met
elkaar en taakgerichtheid*

Sporthogeschool 2011/2012
Leerarrangement Praktijkonderzoek

Datum:	10 augustus 2012
Naam student:	Susan Heuts
Studentnummer:	2109741
Naam SLB-er:	Henriëtte Mertens
Themagroep:	Versterken klassencohesie
Begeleider:	Tineke Wulms

Inhoudsopgave

Artikel

Samenvatting	pagina 3
Inleiding	pagina 3
Opzet van onderzoek	pagina 4
Resultaten	pagina 6
Discussie en conclusie	pagina 7
Aanbevelingen	pagina 8
Dankwoord	pagina 9
Bronnenlijst	pagina 9

Bijlagen

1 Onderzoeksinstrument	pagina 11
1.1 Sociogram	pagina 11
1.2 Vragenlijst	pagina 11
1.3 Observatie	pagina 13
1.4 Resultaten sociogram	pagina 15
1.5 Resultaten vragenlijst	pagina 16
1.6 Resultaten observatie	pagina 18
2 Interventieprogramma	pagina 26
2.1 Lesvoorbereiding voor- en nameting	pagina 28
2.2 Interventieles 1	pagina 28
2.3 Interventieles 2	pagina 30
2.4 Interventieles 3	pagina 32
2.5 Interventieles 4	pagina 34
2.6 Interventieles 5	pagina 36
3 Reflectieverslag	pagina 38
3.1 Sterkte- en zwakteanalyse per competentie	pagina 40
3.2 Vervolgstappen	pagina 40

ARTIKEL

Samenvatting

In onderstaand artikel wordt een onderzoek naar klassencohesie beschreven. Er is onderzocht of het verhogen van de klassencohesie leidt tot een positiever beeld van medeleerlingen en een actievere deelname in de les. Het uiteindelijke doel is het krijgen van betere oefen- en leerresultaten in de gehele klas. Het probleem van klas 4A van het Onze Lieve Vrouweyceum te Breda, zit het in de subgroepsvorming en het elkaar meetrekken in een non-actieve sfeer.

Naar aanleiding van het literatuuronderzoek is er aan de hand van 5 opgestelde criteria een interventie opgesteld. De interventie bestaat uit een reeks van 5 lessen en de activiteiten variëren van vertrouwensspelen met tweetallen tot samenwerkingsspelen met de gehele klas. Het effect van de interventie wordt bepaald door verschillen in resultaten, tussen de voor- en nameting, van de drie meetinstrumenten. Het sociogram bepaald de mate van een positief beeld van elkaar, de vragenlijst bepaald de mate van groepscohesie en de observatie bepaald de mate van actieve deelname oftewel taakgerichtheid. Uit de resultaten blijkt een verbetering van alle factoren.

Door: Susan Heuts

Groepjes of één groep?

Effect van klassencohesie op omgang met elkaar en taakgerichtheid

Door: Susan Heuts

Optimale leerresultaten in de gehele klas, dat wil natuurlijk iedere docent. Om dit te bereiken moet er aan bepaalde randvoorwaarden worden voldaan. In dit onderzoek wordt gekeken naar één van deze randvoorwaarden, namelijk cohesie. Voor cohesie is een klas nodig, een klas die een groep vormt.

De onderzochte klassen binnen dit onderzoek vormden geen groep, ze bestonden vooral uit kleine groepjes. Deze groepjes trekken elkaar in een non-actieve sfeer. De energie, om samen aan te pakken, ontbreekt.

Er zijn verschillende definities van het begrip 'groep'. Er wordt vaak gesproken over directe interactie tussen de groepsleden (Aronson, Wilson & Akert, 2007, Remmerswaal, 2008, Johnson & Johnson, 2011). Andere factoren die worden genoemd zijn: interdependentie of anders gezegd onderlinge afhankelijkheid, het bereiken van een gezamenlijk doel en wederzijdse beïnvloeding (Aronson, Wilson & Akert, 2007, Johnson & Johnson, 2011). Om een effectieve groep te creëren is het belangrijk dat er sprake is van vertrouwen, het betrouwbaar zijn en het kunnen vertrouwen van anderen. Om betrouwbaar te kunnen zijn is allereerst emotionele veiligheid nodig, wat volgens het fenomeen meerdimensionaliteit een basale voorwaarde is om optimaal te kunnen functioneren (Johnson & Johnson, 2011).

Wanneer er een groep is ontstaan, kan er worden gekeken naar de (groeps)cohesie, wat van het Latijnse 'cohaesus' komt en 'vastplakken' betekent. Volgens Johnson & Johnson is klassencohesie '*de mate waarin de groepsleden zich tot elkaar aangetrokken voelen*' (Johnson & Johnson, 2011, p. 50). Stanley Schachter beschrijft het begrip als '*het cement tussen de groepsleden*' (Remmerswaal, 2006, p. 115). Men spreekt

van cohesie als de kracht die de groep bijeenhoudt.

In figuur 1 is weergegeven welke factoren bekeken worden om de groepscohesie, oftewel klassencohesie te onderzoeken. Carron, Hausenblas & Eys gebruikten dit figuur om sportteams te onderzoeken op de invloed die de kenmerken van de groepsleden, de omgeving en de klassencohesie hebben op sportprestaties. In bijbehorend artikel wordt een groep vergeleken met een fiets. Zoals een fiets aan een aantal criteria moet voldoen om erop te kunnen fietsen, moet een groep aan een aantal criteria voldoen om effectief te kunnen functioneren, om zo oefen- en leerresultaten in de gehele klas te krijgen (Carron, Hausenblas & Eys, 2005). De relevante factoren worden verderop in de tekst toegelicht.

Figuur 1: Schema om sportteams te onderzoeken (Carron & Hausenblas, 2005)

Groepsstructuur is van invloed op de klassencohesie en wordt ontwikkeld wanneer individuen zich verenigen om een bepaald doel te bereiken. Na verloop van tijd krijgen de leden vaste posities ten opzichte van elkaar, er is dan sprake van een vast patroon van inbreng en van wederzijdse relaties. Zo

ontstaat een vast interactiepatroon (Alblas, 2010; Johnson & Johnson, 2011; Wijsman, 2005).

Het experiment van psycholoog Muzafer Sherif geeft hier een voorbeeld van. Hij zette twee gelijkwaardige groepen jongens apart van elkaar op een eiland. Toen de groepen elkaar na enige tijd ontmoeten, vormden zich twee fronten (Remmerswaal, 2008).

Er kan onderscheid gemaakt worden tussen de wij-groep en de zij-groep. *De wij-groep omvat onszelf en iedereen die we verder met "wij" willen aanduiden, De zij-groep bestaat uit alle anderen, iedereen die we van dit "wij" willen uitsluiten*" (Remmerswaal, 2008, p. 51). Op het moment van samenvoegen, beperkt Sherif de middelen voor beide groepen, zodat de groepen elkaar nodig hebben om hun doel te bereiken (Alblas, 2010). Het eisen van samenwerking zorgt ervoor dat er groepsstructuur ontstaat. Het uiteindelijke resultaat is klassencohesie (Glass & Benshoff, 2002).

Door middel van samenwerking worden overkoepelende, gemeenschappelijke, eventueel nieuwe doelen gesteld. Bij het succesvol voltooien van deze doelen neemt de klassencohesie toe (Mullen & Cooper, 1994). Er is dan sprake van een opwaartse spiraal waarin de klassencohesie steeds beter wordt en er steeds moeilijkere taken kunnen worden aangepakt (Johnson & Johnson, 2011).

Wanneer de klassencohesie verbetert, zal, volgens verschillende onderzoeken, de prestatie van de groep verbeteren. Mullen en Koper (1994) vonden bij hun meta-analyse naar cohesie-prestatie een positief klein, maar toch significant verband. Beal, Cohen, Burke en Lendon (2003) vonden een verband tussen prestatie en taak en tussen prestatie en persoonlijke aantrekkingskracht. Het blijkt uit een onderzoek door Soo-Young Shin dat prestaties van het team verbeteren bij een hoge cohesie en dat prestaties verminderen bij een lage groepssamenhang (Shin & Park, 2009).

Bij het maken van groepjes tijdens de interventielessen wordt er onder andere rekening gehouden met de groepsstructuur. Er wordt ingezoomd op de kenmerken van de groepsleden. Zoals in figuur 1 te zien is zijn

deze (mede)bepalend voor de groepsstructuur. Elk groepslid vervult een bepaalde rol en heeft een bepaalde status in de groep. Het vervullen van een rol ontstaat door het naleven van de verwachtingen die anderen hebben (Remmerswaal, 2008). Deze kunnen zijn verworven of toegewezen en zijn gekoppeld aan een status. De zeggenschap in de groep wordt verdeeld door de verschillende statussen, iemand met een hoge status heeft veel invloed en iemand met een lage status heeft weinig invloed (Alblas, 2010; Wijsman, 2005). Een hoge status wordt toegekend aan de populaire persoon. De controversiële persoon krijgt zowel een hoge als een lage status toebedeeld. De lage status wordt toegekend aan de afgewezen en de genegeerde persoon. (Beemen, 2006).

Gedrag wordt, zoals hierboven al vermeld, beïnvloedt door verwachtingen, van de directe leefomgeving. Personen waar men tegenop kijkt, die populair zijn, fungeren als imitatiemodel en hebben dus nog meer invloed (Wijsman, 2005).

Dan is er nog het Asch effect. *"Het Asch effect is een vorm van conformisme waarbij een groepsmeerderheid het oordeel van het individu beïnvloedt"* (Zimbardo, Johnson & McCain, 2010, p. 521). Dit effect is door Solomon Asch (1940) onderzocht door proefpersonen bloot te stellen aan een vraagstelling waarbij de rest van de groep (in opdracht) voor het verkeerde antwoord koos. Driekwart van de gevallen conformeerde zich aan de groep en koos voor hetzelfde (verkeerde) antwoord (Zimbardo, Johnson & McCain, 2010).

Om een ideale groepsindeling te maken tijdens de interventielessen, zijn bovenstaande factoren meegenomen bij de groepsverdeling. Zo zijn de leerlingen die elkaar niet mogen, juist bij elkaar geplaatst zodat ze wel samen *moeten* werken. Verder zijn de populaire leerlingen die, zeker in groepsverband, veel invloed uit kunnen oefenen wat betreft de non-actieve sfeer, zoveel mogelijk uit elkaar geplaatst.

Om aan de randvoorwaarde klassencohesie te voldoen, zijn er naar aanleiding van het

literatuuronderzoek een aantal criteria geselecteerd, welke als richtlijnen van de interventie dienen.

- Gemeenschappelijk doel
- Samenwerking
- Vertrouwen
- Teamprestatie / Gezamenlijke succesbeleving
- Evenredig verdelen van de populaire en niet-populaire leerlingen

De onderzoeksvraag luidt als volgt: *“Ik onderzoek de klassencohesie in klas 4A omdat ik wil weten of het verhogen van de klassencohesie leidt tot een positiever beeld van medeleerlingen en een actievere deelname in de les teneinde betere oefen- en leerresultaten in de gehele klas te krijgen.”*

Opzet van onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd op het OLV-lyceum te Breda. Klas 4A ondergaat gedurende 5 weken een interventie van een halfuur ter verbetering van de groepscohesie. Klas 3HD fungeert als controleklas. Bij deze klas worden net als bij de interventieklas, voor- en nametingen gedaan.

Er wordt gebruik gemaakt van drie onderzoeksinstrumenten. Een sociogram om de mate van een positief beeld van elkaar te bepalen. De uitslag van de voormeting is gebruikt om groepen op een bepaalde manier in te delen tijdens de interventie.

De nameting zal tonen of er veranderingen zijn opgetreden in het beeld dat de leerlingen van elkaar hebben. Een vragenlijst van Glass en Benshoff (2002) wordt gebruikt om de mate van groepscohesie te bepalen. Dit op 3 verschillende gebieden, namelijk beleving van sfeer, samenwerken en veiligheid. Tenslotte een observatie om de mate van actieve deelname oftewel taakgerichtheid te bepalen.

De verschillen tussen de voor- en nameting van beide klassen, geven het resultaat van de interventie weer. De interventie is opgesteld aan de hand van de door het literatuuronderzoek opgestelde criterialijst. De invulling van het interventieprogramma is in tabel 1 weergegeven.

Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid is zo hoog mogelijk gehouden door zoveel mogelijk variabelen gelijk te houden. De interventieklas en de controleklas zijn vergelijkbaar qua niveau, samenstelling en op sociaal-emotioneel vlak. Het hanteren van de onderzoeksinstrumenten is op hetzelfde moment en op dezelfde manier gedaan. De vragenlijsten zijn in de mentorles afgenomen, omdat de leerlingen er op zo'n moment rustig voor zitten en de vragenlijst onder toezicht heel gemakkelijk zelfstandig ingevuld kan worden. De observaties zijn tijdens de gymlessen buiten gedaan. De groepssamenstelling, teams, het tijdsbestek en de oefening en regels zijn bij voor- en nameting hetzelfde.

Tabel 1: Invulling interventieprogramma

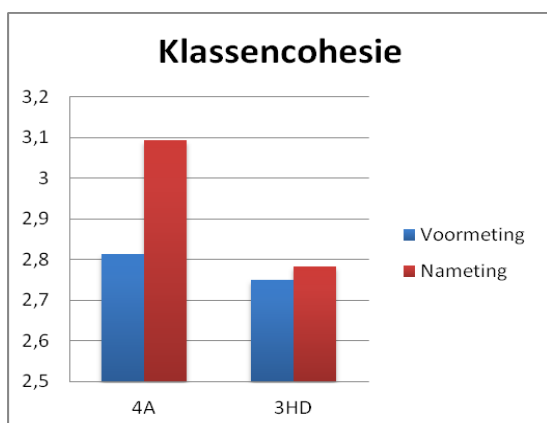
Week	Les	Criteria	Invulling
16	Interventieles 1	- Gemeenschappelijk doel - Samenwerking - Vertrouwen - Teamprestatie / Gezamenlijke succesbeleving - Evenredig verdelen van de populaire en niet-populaire leerlingen	Nadruk op vertrouwen Vertrouwensspelen
17	Interventieles 2		Werken in tweetallen DUO-spelen
19	Interventieles 3		Werken in een team Levend kwartet
20	Interventieles 4		Samenwerkingsspelen met wedstrijdelement
21	Interventieles 5		Samenwerkingsspelen met de gehele klas

Resultaten

Na 5 interventielessen is er bij klas 4A een duidelijke verbetering te zien op alle onderzochte factoren. Klas 3HD laat ook verbetering zien, maar dit niet op alle factoren en in mindere mate.

Uit de resultaten van de vragenlijst blijkt dat de klassencohesie van klas 4A sterker is toegenomen dan de klassencohesie van klas 3HD, zie ook figuur 2.

Tabel 2 geeft de precieze uitkomsten per categorie van de vragenlijst weer. Klas 4A heeft bij elke categorie een positiever verschil dan klas 3HD. Klas 3HD heeft zelfs een afname bij de categorie 'samenwerken'. Bij klas 4A vindt de grootste toename plaats in de categorie 'beleving van de sfeer' en de minste toename is er in de categorie 'veiligheid'.

Figuur 2: Resultaat vragenlijst klassencohesie

Tabel 2: Resultaat vragenlijst klassencohesie

Groep	Voor-meting	Na-meting	Vershil
Interventiekلاس: 4A			
Beleving van de sfeer	2,84	3,20	+0,36
Samenwerken	2,56	2,83	+0,27
Veiligheid	3,32	3,50	+0,18
Totaal	2,81	3,09	+0,28
Controleklas: 3HD			
Beleving van de sfeer	2,56	2,57	+0,01
Samenwerken	2,55	2,53	-0,02
Veiligheid	3,32	3,42	+0,10
Totaal	2,75	2,78	+0,03

Er is bij klas 4A verbetering in het beeld wat leerlingen van elkaar hebben. Zoals in tabel 3 te zien is, zijn er acht positieve en is er maar één negatieve verandering opgetreden. Klas 3HD heeft zowel drie positieve als drie negatieve veranderingen wat betreft het beeld wat ze van elkaar hebben.

Tabel 3: Veranderingen in het sociogram

Groep	Interventiekلاس: 4A		Controleklas: 3HD	
Categorie	Pos.	Neg.	Pos.	Neg.
veranderingen				
PERSOON TOT PERSOON				
Kiezen pos. voor elkaar?	2	1	2	1
Kiezen neg. voor elkaar?	4		1	1
Neg. / pos.-gevallen	1			
GROEP				
Populair in groep?				1
Verstoten uit groep?	1			
Tegenstrijdige gevallen				
Nooit positief gekozen				
Nooit negatief gekozen				
Totaal	8	1	3	3

De taakgerichtheid tijdens de activiteit is bij beide klassen toegenomen. In tabel 4 is te zien dat dit bij klas 4A om meer verbetering gaat dan bij klas 3HD. Bij klas 4A is er naast de toename van de taakgerichtheid tijdens de activiteit ook een toename van de taakgerichtheid tijdens de gehele les te zien. Dit wel in mindere mate dan enkel tijdens de activiteit, namelijk maar 7,3% in plaats van 14,3%.

Tabel 4: Gemiddelde scores taakgerichtheid

	Voormeting	Nameting	Vershil
Interventiekلاس: 4A			
Over gehele les	72,5%	79,8%	+ 7,3%
Tijdens activiteit	65,3%	79,6%	+14,3%
Controleklas: 3HD			
Over gehele les	73,5%	72,2%	-1,3%
Tijdens activiteit	67,3%	68,4%	+1,1%

Discussie en conclusie

Tijdens het onderzoek werd klassencohesie gebruikt om tot een positiever beeld van elkaar en een actiever deelname te komen. De 'klikjes' moesten worden opgeheven, zodat de populaire, invloedrijke groepjes, de anderen en de andere groepjes niet meer in de non-actieve sfeer brengen. Er moest een energie, om samen aan te pakken, worden gecreëerd.

Ten eerste is een groep nodig. Volgens Johnson en Johnson (2011) en Aronson, Wilson en Akert (2007) is daar, naast het hebben van directe interactie, het bereiken van een gezamenlijk doel en wederzijdse beïnvloeding voor nodig.

Het bereiken van een gezamenlijk doel komt tijdens elke interventieles aan bod.

Voorbeelden van doelen zijn veiligheid en samenwerking. Dit laatste ook een keer in competitievorm.

Om een 'effectieve' groep te krijgen is het volgens Johnson en Johnson (2011) belangrijk dat er sprake is van vertrouwen, het hebben van vertrouwen en het betrouwbaar zijn. Gedurende de interventie zijn de groepjes steeds groter geworden en hebben de leerlingen om leren gaan met het vertrouwen hebben in anderen. Bij de tweetallenles zijn de leerlingen bij iemand geplaatst met wie ze het niet of minder goed kunnen vinden. Deze tweetallen zijn zoveel mogelijk bij elkaar gehouden tijdens de andere lessen. Dit om het vertrouwen verder uit te bouwen.

Volgens het experiment van Sherif (1954) is het eisen van samenwerking tussen de verschillende partijen nodig om groepsstructuur en uiteindelijk groepscohesie te krijgen. Hier is tijdens de lessen op ingespeeld door de invloedrijke, populaire leerlingen die de non-actieve sfeer veroorzaken, evenredig te verdelen, zodat ze minder invloed kunnen uitoefenen en wel met de 'andere partij' moesten gaan samenwerken. Verder zouden overkoepelende, gemeenschappelijke doelen, die dan tevens worden behaald, volgens Mullen en Cooper (1994) tot klassencohesie leiden. Tijdens elke les werd de nadruk gelegd

op het behalen van groepsdoelen en werden er daarom geen individuele doelen gesteld. De klassencohesie is ook nog op een andere manier beïnvloed. Alle leerlingen zijn tijdens de periode van het onderzoek op survival in de Ardennen geweest. Dit weekend, waar de activiteiten vooral in klasverband plaatsvonden, heeft de klassencohesie ook nog eens kunnen verbeteren. Het is dus niet alleen de interventie geweest die de klassencohesie heeft verhoogd.

Wanneer dit onderzoek met andere onderzoeken wordt vergeleken, zijn er overeenkomsten te vinden. Volgens de onderzoeken van Carron, Hausenblas & Eys (2005) en Mullen & Koper (1994) bestaat er een positief verband tussen cohesie en prestatie. Bij de interventieklas, waarbij de klassencohesie sterk is toegenomen, is er na afloop van de interventie dan ook een betere taakgerichtheid gemeten. Het verschil tijdens de voor- en nameting van de taakgerichtheid zit hem dan ook in de resultaten, tijdens de activiteit zelf. Wel moet worden afgevraagd of 'taakgerichtheid' een valide beeld geeft van de (sport)prestatie.

Volgens Beal, Cohen, Burke en Lendon (2003) bestaat er naast bovenstaand verband nog een verband, namelijk tussen taak en prestatie. Dat zou er dan dus op wijzen dat de verbeterde taakgerichtheid leidt tot een verbeterde prestatie.

Of het bij dit het onderzoek de verhoogde cohesie was, wat heeft geleid tot een verbeterde taakgerichtheid, is niet met zekerheid te zeggen. Er is tijdens de interventielessen ook gehamerd op het aanmoedigen van elkaar en de leerlingen wisten tijdens de nameting beter wat ieders taak was in het veld. Dit kan ook een verhoogde taakgerichtheid als gevolg hebben.

Bij het maken van groepjes is er tijdens de interventielessen naast het opbouwen van vertrouwen ook rekening gehouden met de groepsstructuur. Degene met een hoge status, die een non-actieve houding hadden en verspreidden, werden evenredig verdeeld. Opvallend was dat tijdens de interventielessen deze leerlingen soms juist actief waren. Het waren soms andere leerlingen die voor een

non-actieve houding zorgden. Verder gold het eerder genoemde Asch-effect vooral in het begin. Doordat het vertrouwen van de individuen steeg, lieten individuen zich wat minder beïnvloeden door het oordeel van een groepje of de groep. Dit was niet heel goed zichtbaar, maar dit is in twee gevallen opgevallen.

De groepsstructuur van de interventieklas, is volgens het sociogram ook wat veranderd tijdens het onderzoek. Vooral opvallend was dat vier leerlingen degene met wie ze moesten samenwerken tijdens de interventielessen, niet meer als negatief bestempelde. Eén van de leerlingen van de interventieklas leverde door de interventie zelfs het label 'verstoten' in. Bij de controleklas waren er wat wisselingen in de positieve bestempelingen, maar het totaal aan positieve en negatieve veranderingen blijft hetzelfde. Wel verloor één leerling de populaire status. Dit kan komen door het feit dat deze leerling motorisch heel vaardig, maar sociaal minder vaardig is.

De interventie heeft gezorgd voor een toename van de klassencohesie. Deze is met een toename van 0,28 van een kleine 3 naar een ruime 3 gestegen. Dit bij een schaal van 4, waarbij 3 voor 'bestwel mee eens' staat. De controlegroep heeft hierin duidelijk minder verbetering. Verder blijkt uit de resultaten van het sociogram dat een deel van de subgroepvorming is opgeheven. Er zijn maar liefst 8 positieve veranderingen en er is maar 1 negatieve verandering opgetreden. Bij de controlegroep hebben er zowel 3 positieve als 3 negatieve veranderingen plaatsgevonden. De taakgerichtheid tijdens de activiteit is, zowel bij de interventiegroep als bij de controlegroep, verbeterd. Dit wordt vooral veroorzaakt door de betrokkenheid met elkaar en het verbeterde aanmoedigen van elkaar, waar op is gehamerd tijdens de lessen. Ook hierin is een duidelijk verschil te zien tussen de interventie- en de controlegroep. De interventiegroep heeft een verschil van taakgerichtheid van 14,3% en de controlegroep van 1,1%. Deze resultaten zijn wat vertekend, omdat bij 3 van de 4 metingen tijdens de metinglessen niet alle leerlingen aanwezig waren. Vragenlijsten zijn door

afwezig later ingevuld, maar observaties zijn hierdoor wat vertekend bij beide klassen.

Aanbevelingen

Bij het uitvoeren van een soortgelijk onderzoek kan aanbevolen worden om de interventie te verlengen. De leerlingen hebben langer de tijd nodig om de klassencohesie te ontwikkelen. Er moeten meer soortgelijke interventielessen worden gegeven, om een wezenlijk verschil te bereiken.

Ook kan er gekeken worden naar het moment van de lessen. De midden- en bovenbouwleerlingen zijn er, wat (sport)prestatie betreft, niet bij gebaat als de lessen lichamelijke opvoeding op maandagochtend plaatsvinden, om de week actief mee te beginnen. Dit blijkt uit bevindingen van docenten.

Om de klassencohesie aan te pakken is het belangrijk dat hier te allen tijde rekening mee wordt gehouden, het is immers een randvoorwaarde om als klas goed te kunnen functioneren. Zo is het belangrijk dat elke keer wanneer een klas een andere samenstelling krijgt, er extra aandacht moet worden besteed aan de binding van de groep. Dit niet alleen door de mentor en tijdens de lessen lichamelijke opvoeding, maar ook tijdens alle andere lessen. Dit kan door samenwerken centraal te zetten, samen met de klas naar één doel toe te werken en door de subgroepen bewust uit elkaar te halen en houden.

Dankwoord

Bij deze wil ik de volgende mensen bedanken:

- De leerlingen van klas 4A van het OLV, voor het enthousiasme en de inzet.
- Harold Adank, stagebegeleider, die de uitvoering mogelijk heeft gemaakt.
- Tineke Wulms, docent aan Fontys Sporthogeschool, voor de goede begeleiding en de fijne samenwerking.
- Mijn familie en vrienden, voor de ondersteuning en het vertrouwen.

Bronnenlijst

Alblas, G. (2010). *Inleiding groepsdynamica*. Groningen: Noordhoff Uitgevers bv.

Aronson, E., Wilson, T.D. & Akert, R. M. (2007). *Sociale psychologie*. Benelux: Pearson Education

Beemen, L. van (2006). *Ontwikkelingspsychologie*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Carron, A.V., Hausenblas H.A. & Eys, M.A. (2005). *Our Dynamics in Sport*. Morgantown: Sheridan Books.

Feldman, R.S. (2011). *Ontwikkelingspsychologie*. Amsterdam: Pearson Education Benelux.

Glass, J.S., & Benshoff, J.M. (2002). Development of group cohesion through challenge course experience. *Journal of Experiential Education*, 25, 268-278.

Johnson D., & Johnson P. (2011). *Groepsdynamica, theorie en vaardigheden*. Amsterdam: Pearson Education Benelux BV.

Remmerswaal, J. (2006). *Begeleiden van groepen, groepsdynamica in praktijk*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Remmerswaal, J. (2008). *Handboek groepsdynamica, een inleiding op theorie en praktijk*. Soest: Uitgeverij Nelissen.

Shin, S.J., Park, W.W. (2009). Moderating Effects of Group Cohesiveness in Competency-Performance Relationships: A Multi-Level Study. *Journal of Behavioral Studies in Business*, 1-15.

Wijsman, E (2005). *Psychologie & sociologie*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhof

Zimbardo, P., Johnson, R. & McCann, V. (2010). *Psychologie een inleiding*. (3e druk). Amsterdam: Pearson Education Benelux.

BIJLAGEN

1 Onderzoeksinstrument

1.1 Sociogram

Om de mate van een positief beeld van elkaar te bepalen maak ik gebruik van een sociogram. De uitslag de voormeting van het sociogram wordt gebruikt om groepen op een bepaalde manier in te delen tijdens de interventie. De nameting zal tonen of er veranderingen zijn opgetreden in het beeld dat de leerlingen van elkaar hebben. Is het beeld positiever of minder negatief geworden na een aantal weken bij elkaar in het groepje te hebben gezeten?

Om het sociogram te maken, wordt er gebruik gemaakt van het 'Sometics' een gratis internet-programma. De leerlingen moeten een vragenlijst (bijlage I) met vier vragen beantwoorden, sociaal gericht en werkgerelateerd. De resultaten geven relaties van persoon tot persoon en de structuur van de groep overzichtelijk weer, op sociaalgericht en werkgerelateerd gebied.

Bij het maken van groepjes worden er in eerste instantie leerlingen, die elkaar negatief beoordelen, bij elkaar gezet. De populaire leerlingen bestempelen de minder-populaire leerlingen vaak als negatief en andersom. De minder-populaire leerlingen voelen zich hierbij niet volledig geaccepteerd. De samengestelde groepjes zullen dus vaak tenminste uit één populaire en één minder-populaire leerling bestaan.

Daarnaast worden de leerlingen die elkaar positief beoordelen uit elkaar gezet, zodat deze leerlingen genoodzaakt zijn om met anderen samen te werken en elkaar wel moeten accepteren.

Er kan verschil worden gemaakt tussen de in-group en de out-group. *De ingroup is de "wij-groep" en de outgroup is de "zij-groep". De ingroup omvat onszelf en iedereen die we verder met "wij" willen aanduiden, De outgroup bestaat, bij wijze van aftrekking, uit alle anderen, dat wil zeggen uit iedereen die we van dit "wij" willen uitsluiten'* (Remmerswaal, 2001, p. 51).

In deze klas spreken we van verschillende in-groups die elkaar als out-groups beschouwen.

Leerlingen die elkaar als out-group beschouwen, worden bij elkaar gezet zodat ze elkaar in ieder geval tijdens de oefeningen al als in-group zullen moeten gaan beschouwen.

Om het contact tussen de groepen te vergroten is het nodig om overkoepelende doelen te stellen. Eerst wordt er een doel gesteld dat met een klein groepje te bereiken is. Later worden deze groepen steeds groter en is er echt sprake van overkoepelende doelen.

Het verdelen van de jongens en meisjes doe ik omdat jongens en meisjes zich voor verschillende onderdelen meer of minder intensief inzetten. Zo zijn de leerlingen, met interesses voor verschillende onderdelen in de lessen, over de groepjes verdeelt.

Als laatste criteria van de groepjes noem ik het verdelen van de beweegniveaus van de leerlingen. Dit zodat de kwaliteiten van de leerlingen verdeeld zijn en mogelijke partijen tegen elkaar eerlijk opgaan. Daarbij kunnen de leerlingen binnen een groep zo van elkaar leren.

Voorbeeld sociogram-vragenlijst

Naam:
Klas:
Leeftijd:
Geslacht: m/v

De verkregen gegevens van deze vragenlijst zullen vertrouwelijk blijven en alleen worden gebruikt voor een onderzoek voor mijn opleiding.

*Deze vragenlijst gaat over de klas met wie je lichamelijke opvoeding hebt.
Vul bij alle vragen 3 namen in (zonodig achternamen).*

Met wie ga je graag om in je vrije tijd?	Met wie ga je liever niet om in je vrije tijd?
- _____	- _____
- _____	- _____
- _____	- _____

Met wie werk je graag samen?	Met wie werk je liever niet samen?
- _____	- _____
- _____	- _____
- _____	- _____

Bedankt voor je medewerking

1.2 Vragenlijst

Om de mate van groepscohesie te bepalen maak ik gebruik van een vragenlijst. De vanuit het Engels vertaalde MacKenzie's Climate Questionnaire – Short form (1983) bepaalt de perceptie van de groepscohesie.

Bij elke vraag zijn 4 antwoordmogelijkheden, namelijk: helemaal mee eens, mee eens, niet mee eens, helemaal niet mee eens. Hoe hoger de waarde, hoe hoger is de groepscohesie.

Officieel meet de vragenlijst 1 dimensie, namelijk groepscohesie.

Onofficieel kan de vragenlijst 4 dimensies meten:

Vraag 1, 2 en 8 meet de beleving van de sfeer

Vraag 3, 4 en 9 meet de mate van samenwerking

Vraag 5 en 7 meet de mate van emotionele veiligheid

Vraag 6 meet al het bovenstaande en wordt dus als aparte dimensie gezien.

Voorbeeld vragenlijst

Naam:
Klas:
Leeftijd:
Geslacht: m/v

De verkregen gegevens van deze vragenlijst zullen vertrouwelijk blijven en alleen worden gebruikt voor een onderzoek voor mijn opleiding.

Deze vragenlijst gaat over de klas met wie je lichamelijke opvoeding hebt.

Zet een rondje om het getal dat het beste bij jou past.

1 = helemaal niet mee eens

2 = een klein beetje mee eens

3 = bestwel mee eens

4 = helemaal mee eens

Voorbeeld (bij verkeerd invullen)

1. Ik vind dat onze klas het goed met elkaar kan vinden.	1	2	3	4
--	---	---	--------------	---

Vragenlijst				
1. Ik vind dat onze klas het goed met elkaar kan vinden.	1	2	3	4
2. Als ik aan mijn eigen klas denk dan heb ik daar een goed gevoel over.	1	2	3	4
3. Ik vind het leuk om mijn klasgenoten te helpen.	1	2	3	4
4. Bij taken blijft iedereen met elkaar samenwerken tot de taak af is.	1	2	3	4
5. Ik voel me veilig in de klas.	1	2	3	4
6. Ik vind dat we elkaar in de klas goed aanmoedigen tijdens de les L.O/gymles.	1	2	3	4
7. Ik voel me geaccepteerd in de klas.	1	2	3	4
8. Ik vind het leuk om klasgenoten ook buiten schooltijd te zien.	1	2	3	4
9. Ik vind dat de meeste klasgenoten erg behulpzaam zijn.	1	2	3	4

Bedankt voor je medewerking

1.3 Observatie

Om de mate van actieve deelname oftewel taakgerichtheid te bepalen, wordt er gebruik gemaakt van een bestaand observatie-instrument (bijlage III), welke aangeeft hoeveel procent van de leerlingen op welk moment taakgericht bezig zijn.

De eerste 30 minuten wordt er geobserveerd, elke minuut moet er worden geteld hoeveel leerlingen er taakgericht en hoeveel er niet-taakgericht bezig zijn. Het te observeren deel van de les is terug te vinden in bijlage IV en houdt onder andere de opstart, de warming up en handbalpartijtjes in. Er is gekozen om dit deel van de les te observeren omdat het intensiteit probleem van de klas zich vooral uit tijdens de opstart van de les en tijdens het spelen in teams. Daarbij staat er deze periode handbal op de planning, dus dat is mooi meegenomen.

Voorbeeld observatieformulier

Onderdeel	Min	Taakgericht	Niet-taakgericht	% taakgericht
Opstart	1			
	2			
	3			
W-up	4			
	5			
	6			
	7			
Klaarzetten	8			
	9			
Uitleg oefening	10			
	11			
Oefening	12			
	13			
	14			
	15			
	16			
	17			
Wisselen van partij	18			
	19			
	20			
	21			
	22			
	23			
Wisselen van partij	24			
	25			
	26			
	27			
	28			
	29			
Opruimen	30			

1.4 Resultaten sociogram

Om de mate van een positief beeld van elkaar te weergeven, hieronder de verschillen tussen de voor- en nameting van beide klassen. De categorieën sociaal en werkgerelateerd zijn voor het gemak samen genomen.

Klas 4A – interventiegroep

Voormeting	Nameting
Persoon tot persoon	
Wie kiezen positief voor elkaar? Anne Minke en Iris van Stokkum Rik Hollaar en Olivier Chardon Olivier Chardon en Tim van Gessel	Wie kiezen positief voor elkaar Anne Minke en Iris van Stokkum Rik Hollaar en Olivier Chardon Olivier Chardon en Tim van Gessel
Wie kiezen negatief voor elkaar? Tim van Gessel en Anne Stevens Ismay Kieskamp en Iris van Stokkum Anne Kuipers en Don Lardee Lies van Roermund en Iris van Stokkum	Wie kiezen negatief voor elkaar? Tim van Gessel en Anne Stevens Ismay Kieskamp en Iris van Stokkum Anne Kuipers en Don Lardee Lies van Roermund en Iris van Stokkum
De negatief-positief gevallen Tom van Soest en Olivier Chardon	De negatief-positief gevallen Tom van Soest en Olivier Chardon
Groep	
Wie zijn populair in de groep?	Wie zijn populair in de groep?
Wie zijn verstoten uit de groep? Lies van Roermund	Wie zijn verstoten uit de groep? Lies van Roermund
De tegenstrijdige gevallen	De tegenstrijdige gevallen
Geen enkele keer positief gekozen	Geen enkele keer positief gekozen
Geen enkele keer negatief gekozen	Geen enkele keer negatief gekozen

Categorie	Positieve veranderingen	Negatieve veranderingen
Persoon tot persoon		
Wie kiezen positief voor elkaar?	2	1
Wie kiezen negatief voor elkaar?	4	
De negatief-positief gevallen	1	
Groep		
Wie zijn populair in de groep?		
Wie zijn verstoten uit de groep?	1	
De tegenstrijdige gevallen		
Geen enkele keer positief gekozen		
Geen enkele keer negatief gekozen		
Totaal	8	1

Klas 3HD - controlegroep

Voormeting	Nameting
Persoon tot persoon	
Wie kiezen positief voor elkaar <i>Blanka Tellenkamp en Anne Tullemans</i> <i>Esmee Kap en Merel Mossou</i> <i>Jesse Bezuijen en Maurits Marijnissen</i>	Wie kiezen positief voor elkaar <i>Blanka Tellenkamp en Anne Tullemans</i> <i>Esmee Kap en Merel Mossou</i> <i>Jesse Bezuijen en Maurits Marijnissen</i>
Wie kiezen negatief voor elkaar? <i>Maurits Marijnissen en Simon van der Sterren</i> <i>Rick Sluiter en Maartje Vrins</i>	Wie kiezen negatief voor elkaar? <i>Maurits Marijnissen en Simon van der Sterren</i> <i>Rick Sluiter en Maartje Vrins</i>
De negatief-positief gevallen	De negatief-positief gevallen
Groep	
Wie zijn populair in de groep? <i>Job Vijftigerschild</i>	Wie zijn populair in de groep? <i>Job Vijftigerschild</i>
Wie zijn verstoten uit de groep?	Wie zijn verstoten uit de groep?
De tegenstrijdige gevallen	De tegenstrijdige gevallen
Geen enkele keer positief gekozen	Geen enkele keer positief gekozen
Geen enkele keer negatief gekozen	Geen enkele keer negatief gekozen

Categorie	Positieve veranderingen	Negatieve veranderingen
Persoon tot persoon		
Wie kiezen positief voor elkaar?	2	1
Wie kiezen negatief voor elkaar?	1	1
De negatief-positief gevallen		
Groep		
Wie zijn populair in de groep?		1
Wie zijn verstoten uit de groep?		
De tegenstrijdige gevallen		
Geen enkele keer positief gekozen		
Geen enkele keer negatief gekozen		
Totaal	3	3

1.5 Resultaten vragenlijst

Klas 4A – interventiegroep

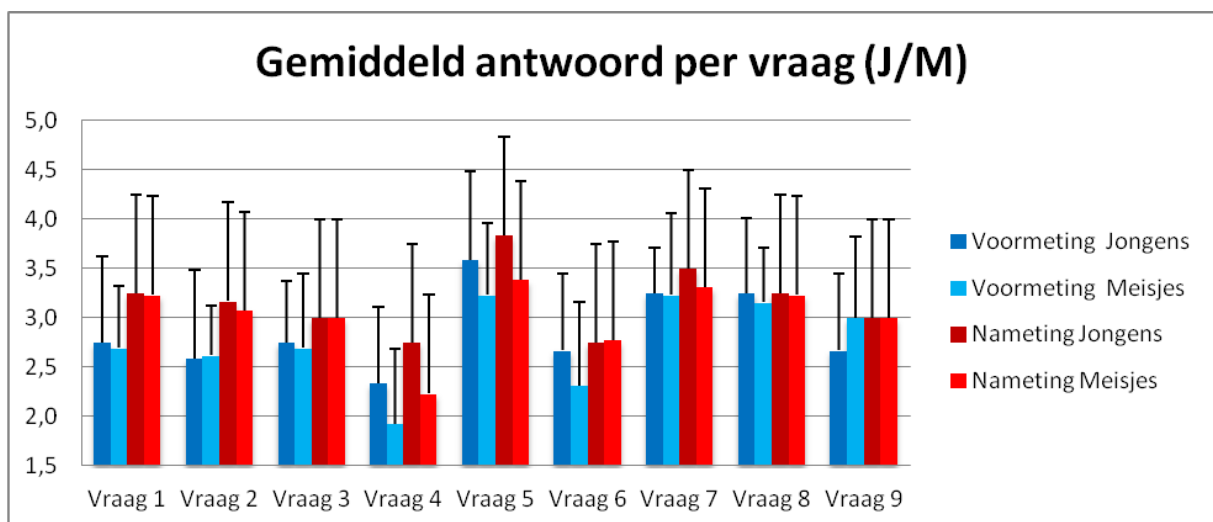
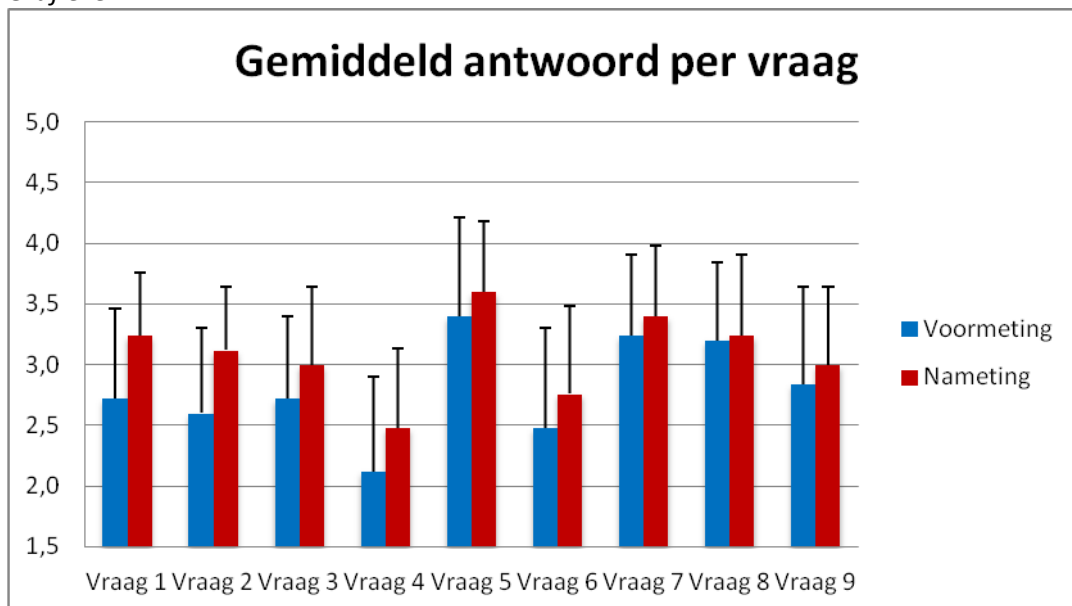
Voormeting

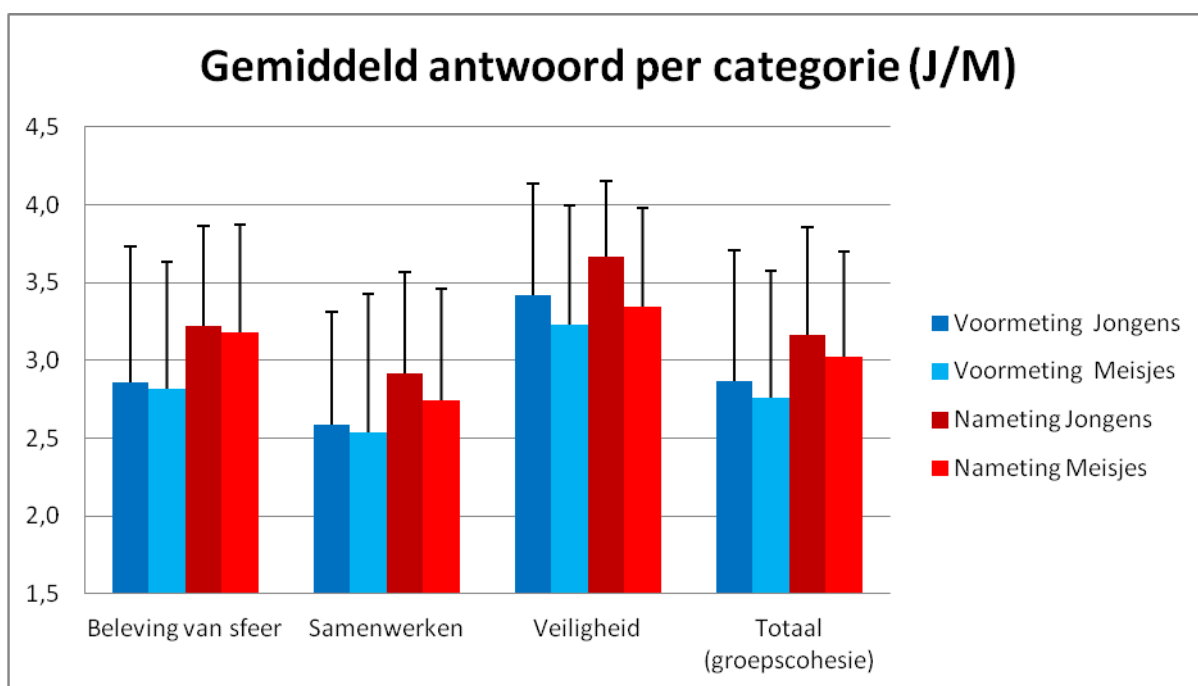
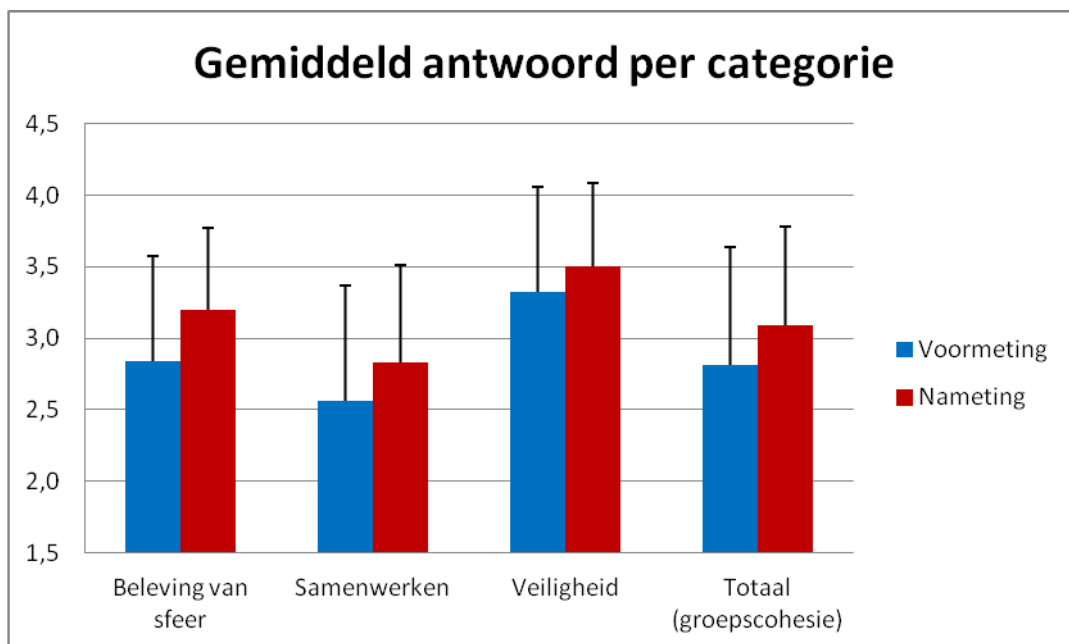
Leerling	Geslacht	Vraag 1	Vraag 2	Vraag 3	Vraag 4	Vraag 5	Vraag 6	Vraag 7	Vraag 8	Vraag 9
1	J	3	3	3	2	4	3	3	2	2
2	J	3	1	3	1	1	2	3	3	3
3	J	3	3	2	2	4	3	3	2	1
4	J	2	3	3	2	3	2	3	3	3
5	J	2	3	2	2	4	3	3	4	3
6	J	1	3	3	3	4	3	3	3	2
7	J	4	2	3	2	3	3	3	3	2
8	J	3	2	4	3	4	4	4	4	3
9	J	2	1	3	3	4	3	4	4	3
10	J	3	3	2	2	4	2	3	3	3
11	J	4	4	2	2	4	3	3	4	4
12	J	3	3	3	4	4	1	4	4	3
13	M	3	3	3	2	3	2	3	2	3
14	M	3	3	2	2	4	4	4	3	3
15	M	3	2	2	1	3	3	3	4	4
16	M	3	2	2	3	4	2	4	3	4
17	M	3	3	2	2	3	3	3	3	3
18	M	2	3	4	1	3	3	4	3	3
19	M	3	2	2	2	3	1	3	3	2
20	M	3	3	3	2	4	2	4	3	4
21	M	1	3	3	2	3	3	3	3	3
22	M	3	2	3	1	2	1	3	3	2
23	M	3	2	4	3	4	2	4	4	4
24	M	3	3	2	1	2	2	1	3	2
25	M	2	3	3	3	4	2	3	4	2

Nameting

Leerling	Geslacht	Vraag 1	Vraag 2	Vraag 3	Vraag 4	Vraag 5	Vraag 6	Vraag 7	Vraag 8	Vraag 9
1	J	3	3	3	3	4	3	3	2	3
2	J	3	3	3	3	3	3	3	2	3
3	J	4	4	2	3	4	3	3	3	2
4	J	2	3	3	2	4	2	3	3	3
5	J	3	3	3	3	4	3	4	4	3
6	J	3	3	3	3	4	3	3	3	3
7	J	4	3	3	2	3	3	3	3	2
8	J	3	3	4	2	4	4	4	4	4
9	J	3	2	3	3	4	3	4	4	3
10	J	3	3	2	2	4	2	4	3	2
11	J	4	4	3	3	4	3	4	4	4
12	J	4	4	4	4	4	1	4	4	4
13	M	4	3	3	2	3	3	3	2	3
14	M	3	3	2	2	4	4	4	3	3
15	M	3	3	3	2	3	4	3	4	4
16	M	3	3	3	3	4	2	3	3	3
17	M	3	3	3	2	3	3	3	4	3
18	M	3	4	4	3	4	3	4	3	3
19	M	3	2	2	2	3	2	3	3	2
20	M	3	3	3	2	4	2	4	3	3
21	M	3	3	3	2	3	3	3	3	3
22	M	3	3	3	1	2	2	2	3	3
23	M	4	4	4	3	4	3	4	4	4
24	M	3	3	2	2	3	2	3	3	2
25	M	4	3	4	3	4	3	4	4	3

Grafieken

Klas 3HD - controlegroep

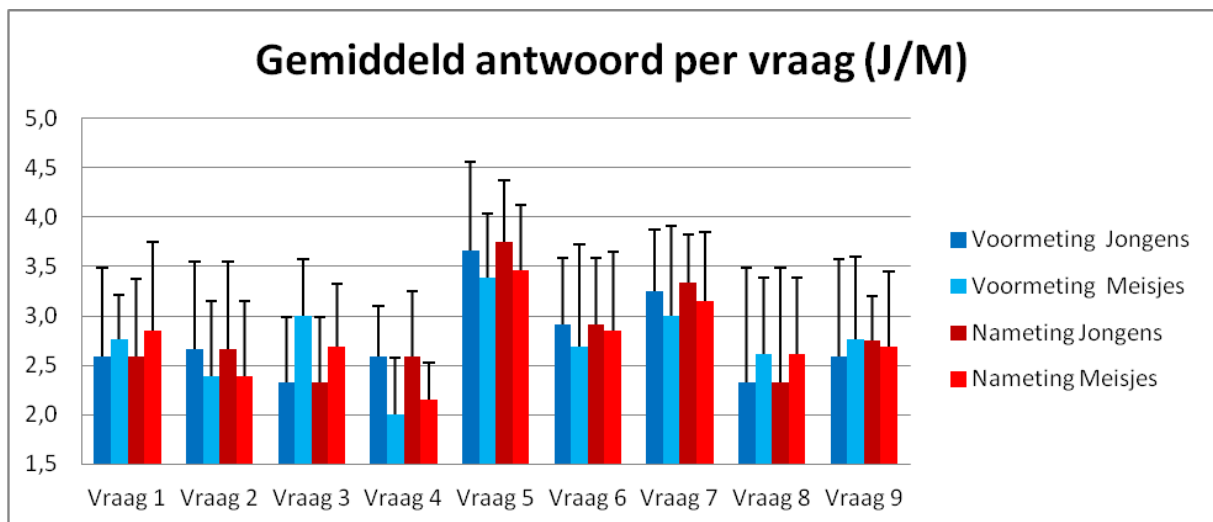
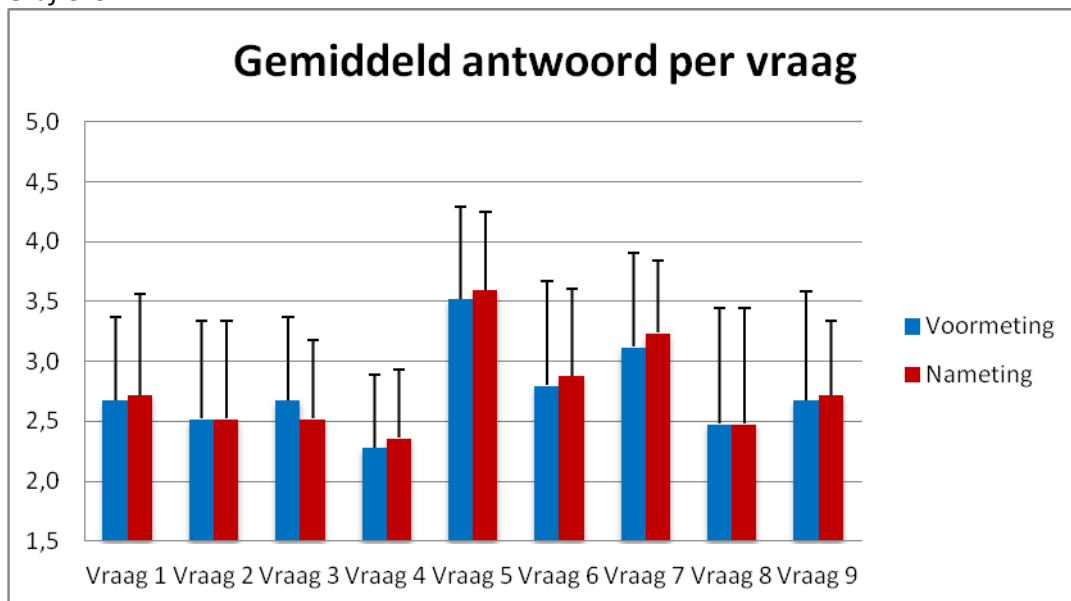
Voormeting

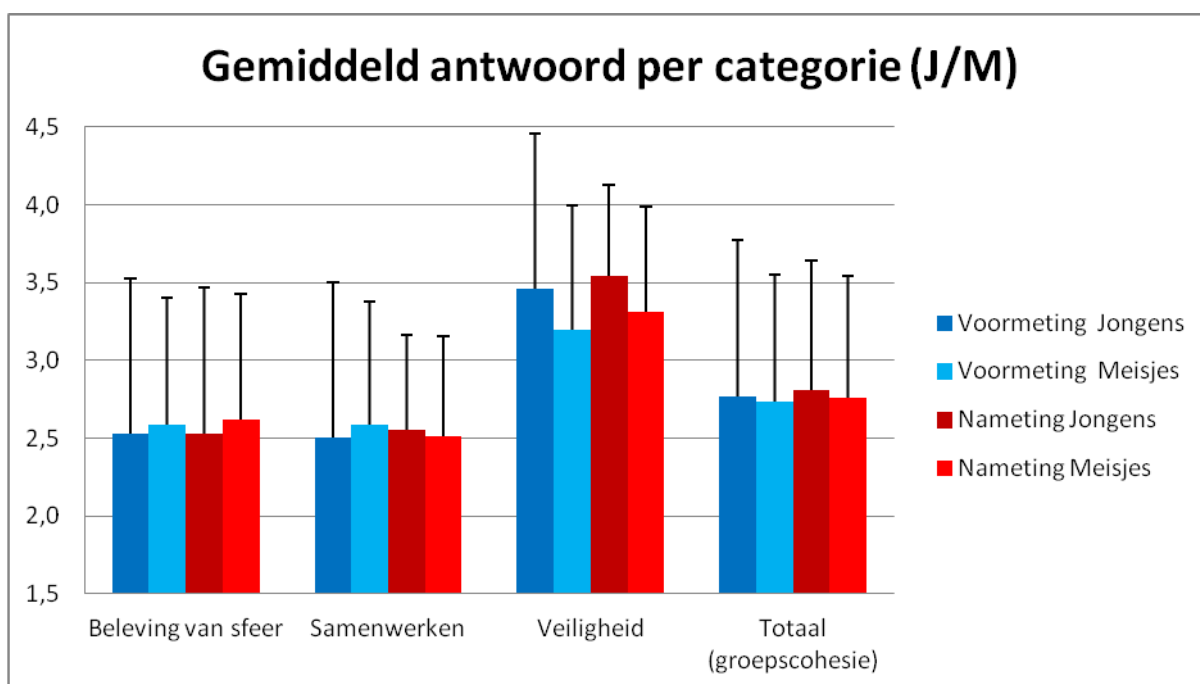
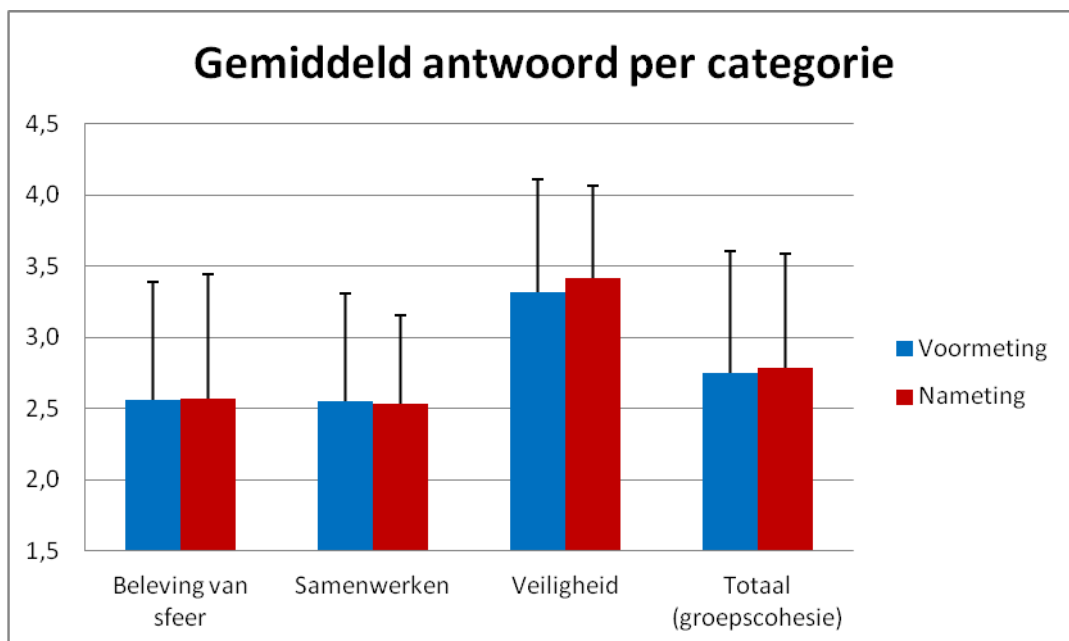
Leerling	Geslacht	Vraag 1	Vraag 2	Vraag 3	Vraag 4	Vraag 5	Vraag 6	Vraag 7	Vraag 8	Vraag 9
1	J	3	3	2	3	4	3	3	3	3
2	J	3	3	3	2	4	3	3	3	2
3	J	2	3	2	3	4	3	3	3	3
4	J	3	3	2	2	3	2	4	3	2
5	J	1	1	2	3	4	2	3	1	1
6	J	3	2	2	3	4	3	4	1	2
7	J	2	3	3	2	4	3	3	2	3
8	J	4	4	3	2	4	4	4	4	4
9	J	3	2	2	3	4	3	3	1	3
10	J	1	2	1	3	4	4	2	1	1
11	J	3	4	3	3	4	2	4	4	4
12	J	3	2	3	2	1	3	3	2	3
13	M	3	3	3	2	3	3	3	4	3
14	M	3	3	3	2	3	2	3	3	3
15	M	2	1	2	1	3	1	3	3	1
16	M	3	4	4	2	4	4	4	4	4
17	M	3	3	2	1	4	3	3	3	2
18	M	3	3	4	2	4	3	4	2	3
19	M	3	2	3	3	4	2	4	2	3
20	M	3	2	3	2	3	4	2	2	4
21	M	3	2	3	3	3	3	2	2	3
22	M	2	2	3	2	4	2	3	2	3
23	M	3	2	3	2	3	4	3	3	3
24	M	2	2	3	2	2	1	1	2	2
25	M	3	2	3	2	4	3	4	2	2

Nameting

Leerling	Geslacht	Vraag 1	Vraag 2	Vraag 3	Vraag 4	Vraag 5	Vraag 6	Vraag 7	Vraag 8	Vraag 9
1	J	3	3	2	3	4	2	3	3	3
2	J	3	3	3	2	4	3	3	3	3
3	J	3	3	2	2	4	3	3	3	3
4	J	3	3	2	2	3	2	4	3	3
5	J	2	1	2	4	4	3	3	1	2
6	J	2	2	2	3	4	3	4	1	2
7	J	2	3	3	2	4	3	3	2	3
8	J	4	4	3	2	4	4	4	4	3
9	J	2	2	2	3	4	3	3	1	3
10	J	1	2	1	3	4	4	3	1	2
11	J	3	4	3	3	4	2	4	4	3
12	J	3	2	3	2	2	3	3	2	3
13	M	3	3	3	2	3	3	3	4	3
14	M	3	3	3	2	3	2	3	3	3
15	M	1	2	2	2	3	2	3	3	2
16	M	2	4	4	2	4	4	4	4	4
17	M	3	2	3	2	4	3	3	3	2
18	M	2	3	3	2	4	3	4	2	3
19	M	3	2	2	3	4	2	4	2	2
20	M	4	2	2	2	4	4	2	2	4
21	M	3	3	2	3	3	3	2	2	3
22	M	3	2	3	2	4	2	3	2	3
23	M	4	2	2	2	3	4	3	3	2
24	M	2	2	3	2	2	2	3	2	2
25	M	4	1	3	2	4	3	4	2	2

Grafieken

1.6 Resultaten observatie

Klas 4A – interventiegroep

Voormeting (24 aanwezig)

Onderdeel	Min	Taak-gericht	Niet-taakgericht	% Taak-gericht
Opstart	1	20	4	83,3
	2	24	0	100,0
	3	20	4	83,3
W-up	4	24	0	100,0
	5	24	0	100,0
	6	24	0	100,0
	7	24	0	100,0
Klaarzetten	8	14	10	58,3
	9	10	14	41,7
Uitleg oefening	10	18	6	75,0
	11	21	3	87,5
Oefening	12	10	14	41,7
	13	17	7	70,8
	14	20	4	83,3
	15	20	4	83,3
	16	19	5	79,2
	17	22	2	91,7
Wisselen van partij	18	10	14	41,7
	19	13	11	54,2
	20	14	10	58,3
	21	18	6	75,0
	22	16	8	66,7
	23	22	2	91,7
Wisselen van partij	24	8	16	33,3
	25	18	6	75,0
	26	15	9	62,5
	27	13	11	54,2
	28	17	7	70,8
	29	14	10	58,3
Opruimen	30	12	12	50,0

Nameting (22 aanwezig)

Onderdeel	Min	Taak-gericht	Niet-taakgericht	% Taak-gericht
Opstart	1	20	2	90,9
	2	20	2	90,9
	3	18	4	81,8
W-up	4	22	0	100,0
	5	22	0	100,0
	6	22	0	100,0
	7	22	0	100,0
Klaarzetten	8	14	8	63,6
	9	13	9	59,1
Uitleg oefening	10	13	9	59,1
	11	12	10	54,5
Oefening	12	18	4	81,8
	13	18	4	81,8
	14	19	3	86,4
	15	20	2	90,9
	16	18	4	81,8
	17	19	3	86,4
Wisselen van partij	18	10	12	45,5
	19	18	4	81,8
	20	20	2	90,9
	21	16	6	72,7
	22	17	5	77,3
	23	18	4	81,8
Wisselen van partij	24	10	12	45,5
	25	20	2	90,9
	26	20	2	90,9
	27	18	4	81,8
	28	17	5	77,3
	29	19	3	86,4
Opruimen	30	14	8	63,6

Gemiddelde taakgerichtheid

	Voormeting	Nameting	Verschil
Over gehele les	72,5%	79,8%	+ 7,3%
Tijdens activiteit	65,3%	79,6%	+14,3%

Klas 3HD – controlegroep

Voormeting (25 aanwezig)

Onderdeel	Min	Taak-gericht	Niet-taakgericht	% Taak-gericht
Opstart	1	23	2	92,0
	2	24	1	96,0
	3	23	2	92,0
W-up	4	25	0	100,0
	5	24	1	96,0
	6	25	0	100,0
	7	25	0	100,0
Klaarzetten	8	15	10	60,0
	9	12	13	48,0
Uitleg oefening	10	19	6	76,0
	11	21	4	84,0
Oefening	12	14	11	56,0
	13	17	8	68,0
	14	16	9	64,0
	15	20	5	80,0
	16	19	6	76,0
	17	17	8	68,0
Wisselen van partij	18	13	12	52,0
	19	14	11	56,0
	20	14	11	56,0
	21	15	10	60,0
	22	14	11	56,0
	23	17	8	68,0
Wisselen van partij	24	11	14	44,0
	25	18	7	72,0
	26	22	3	88,0
	27	21	4	84,0
	28	19	6	76,0
	29	22	3	88,0
Opruimen	30	12	13	48,0

Nameting (23 aanwezig)

Onderdeel	Min	Taak-gericht	Niet-taakgericht	% Taak-gericht
Opstart	1	21	2	91,3
	2	22	1	95,7
	3	20	3	87,0
W-up	4	22	1	95,7
	5	23	0	100,0
	6	21	2	91,3
	7	23	0	100,0
Klaarzetten	8	13	10	56,5
	9	12	11	52,2
Uitleg oefening	10	13	10	56,5
	11	13	10	56,5
Oefening	12	14	9	60,9
	13	18	5	78,3
	14	18	5	78,3
	15	16	7	69,6
	16	16	7	69,6
	17	17	6	73,9
Wisselen van partij	18	15	8	65,2
	19	14	9	60,9
	20	14	9	60,9
	21	15	8	65,2
	22	17	6	73,9
	23	16	7	69,6
Wisselen van partij	24	14	9	60,9
	25	18	5	78,3
	26	14	9	60,9
	27	13	10	56,5
	28	16	7	69,6
	29	18	5	78,3
Opruimen	30	12	11	52,2

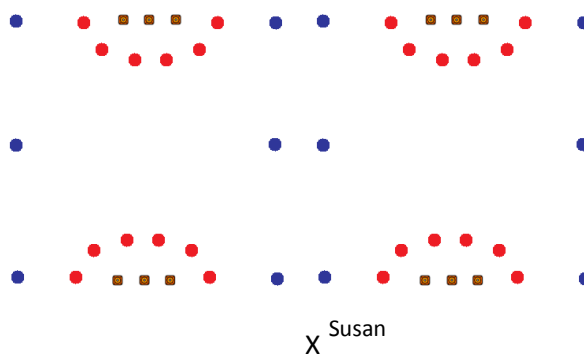
Gemiddelde taakgerichtheid

	Voormeting	Nameting	Verschil
Over gehele les	73,5%	72,2%	-1,3%
Tijdens activiteit	67,3%	68,4%	+1,1%

2 Interventieprogramma

2.1 Lesvoorbereiding voor- en nameting

Voor- en nametingles	
Datum: 10-04-2012 & 29-05-2012 Tijd: 08.30-10.10	Klas: 4A Aantal leerlingen: 12J/13M
Les: Handbal Observatie: -	
Beginsituatie: Deze klas is geen groep, maar bestaat uit verschillende groepjes. De energie om samen aan te pakken, mist. De kleine groepjes worden versterkt door de type leerlingen. Er zijn een aantal groepjes die geen zin hebben om iets te doen, liever lui dan moe zijn, en anderen daarin mee trekken. Er zijn groepjes die gewoon doen wat er gevraagd wordt en er zijn groepjes die zich laten meetrokken in de non-actieve sfeer. Dit gebeurt niet tijdens individuele activiteiten, maar bij oefeningen wanneer ze zelf aan de slag moeten en met groepjes moeten werken. Je kunt niet echt spreken van samenwerking in de groep omdat er maar één kant op wordt gecommuniceerd, van populaire leerlingen naar minder-populaire leerlingen.	Doelstellingen: Bepalen hoeveel procent van de leerlingen, er op welk moment, taakgericht bezig is.
Lesinhoud: - Leerlingen komen aan vanuit de kleedruimtes en verzamelen op of voor de bank. - Opstart les (absentie) - W-up (2 rondjes om het veld + willekeurige tweetallen bal overgooien) - Uitleg handbalpartij. - Handbalpartijtjes – 5 tegen 5 + wissels (3x6 min) Je kunt pas scoren als alle leerlingen uit je team de bal minstens 1x hebben gehad. Het sprongschot staat centraal, als daarmee wordt gescoord, worden er 3 punten verdiend.	
Regels • Niet in de cirkel (behalve de keeper) • Geen lichamelijk contact • Scoren met een stuit • Gescoord → snel omschakelen! (aanvallers terug naar eigen helft) • Voordat je mag scoren, moet heel je team minimaal 1x de bal hebben aangeraakt.	

Speel- en fluitschema

- Ronde 1 1 tegen 2, team 3 fluit
 3 tegen 4, team 1 fluit
- Ronde 2 1 tegen 4, team 2 fluit
 2 tegen 3, team 4 fluit
- Ronde 3 1 tegen 3, team 3 fluit
 2 tegen 4, team 1 fluit

Groepsindeling:

Groepjes van 5 → Een tweetal dat elkaar negatief beoordeeld.
 Leerlingen die elkaar positief beoordelen uit elkaar zetten.

Groep 1

- Anne J.
- Ismay
- Jeroen
- Eva
- Bart

Groep 2

- Anne S.
- Tim
- Eefje
- Olivier
- Rik

Groep 3

- Anne K.
- Don
- Emiel
- Britt
- Rick

Groep 4

- Janneke
- Lies
- Iris
- Mattia
- Anne Minke

Groep 5

- Ruben
- Tom
- Dieter
- Job
- Marloes

Rol docent:

In de organisatietekening staat afgebeeld waar ik me bevindt tijdens het spelen van de wedstrijden. Mijn rol tijdens de oefening is het geven van de begin- en eindtijd. Verder help ik met de observatie die mijn stagebegeleider tijdens de opstart en de warming heeft ingevuld.

2.2 Interventieles 1

Interventieles 1	
Datum: 17-04-2012 Tijd: 08.30-10.10	Klas: 4A Aantal leerlingen: 12J/13M
Les: Vertrouwensspelen Criteria lessen: - Gemeenschappelijk doel - Samenwerking - Vertrouwen - Teamprestatie / Gezamenlijke succesbeleving - Evenredig verdelen van de populaire en niet-populaire leerlingen	
Beginsituatie: Deze klas is geen groep, maar bestaat uit verschillende groepjes. De energie om samen aan te pakken, mist. De kleine groepjes worden versterkt door de types leerlingen. Er zijn een aantal groepjes die geen zin hebben om iets te doen, liever lui dan moe zijn, en anderen daarin mee trekken. Er zijn groepjes die gewoon doen wat er gevraagd wordt en er zijn groepjes die zich laten meetrokken in de non-actieve sfeer. Dit gebeurt niet tijdens individuele activiteiten, maar bij oefeningen wanneer ze zelf aan de slag moeten en met groepjes moeten werken. Je kunt niet echt spreken van samenwerking in de groep omdat er maar één kant op wordt gecommuniceerd.	Doelstellingen: De leerlingen worden bij hun minder favoriete klasgenoot in groepjes gezet, er moet met die persoon worden samengewerkt. De leerlingen leren elkaar te vertrouwen en samen te werken. Deze twee vaardigheden zijn nodig om de oefeningen te volbrengen.
Lesinhoud: - Leerlingen komen aan vanuit de kleedruimtes en verzamelen op of voor de bank. - Opstart les (absentie) - Introductie oefeningen (3 min) 1. De spijker – 5 groepjes van 5 (5 min) Eén deelnemer gaat, zo stijf als een spijker, geblinddoekt, in de kring staan. Alle andere deelnemers duwen deze persoon zachtjes heen en weer. Gaat dit goed, wordt de kring wat groter gemaakt. Iedereen om de beurt. 2. Menselijke muur – 5 groepjes van 5 (5 min) De leerlingen gaan in een rij naast elkaar staan. Eén deelnemer wordt geblinddoekt en 7 meter van de groep met z'n neus richting hen gezet. Deze persoon rent hard op de groep af en de rij moet deze deelnemer opvangen/tegenhouden. Iedereen om de beurt. 3. Vrije val – groepjes van 8 (5 min) Eén leerling staat geblinddoekt op de rand van een bank (heuphoogte). De rest van de groep staat in tweetallen opgesteld voor de tafel. Ze pakken elkaars handen gekruist beet, zodat de persoon opgevangen kan worden. De persoon op de tafel moet zich als een plank achterover laten vallen in de armen van de anderen. Het spannen van de spieren is belangrijk, dan wordt namelijk het gewicht van de vallende persoon goed verdeeld wat het opvangen lichter maakt. Iedereen om de beurt.	

4. Gooien – groepjes van 8 (8 min)

Er staan drie tweetallen achter elkaar, net zoals bij de vorige oefening pakken ze de handen gekruist beet. Eén persoon gaat als een plank op de armen liggen, deze persoon wordt tijdens de oefening aan de handen vastgehouden door de laatste persoon. De persoon die als plank op de armen ligt, wordt na drie keer veren omhoog gegooid. Iedereen om de beurt.

5. Gooien – synchroon (4 min)

De drie groepen staan naast elkaar opgesteld. Degeen die het hoogst was opgegooid mag weer als een spijker op de armen gaan liggen. De middelste persoon, die de handen van degeen die als spijker ligt, vastheeft, geeft de commando's van het veren en probeert ervoor te zorgen dat alle 3 de groepen de persoon als spijker tegelijk opgooien. De handvasthouders van de andere groepen mogen het daarna ook proberen.

Groepsindeling:

Groepjes van 5 →

Een tweetal dat elkaar negatief beoordeeld
Leerlingen die elkaar positief beoordelen uit elkaar zetten
(zie groepjes voor- en nametingles)

Groepjes van 8 →

2 tweetallen die elkaar negatief beoordelen
Leerlingen die elkaar positief beoordelen uit elkaar zetten.
Eerst mag een populaire leerling de commando's geven tijdens oefening 6,
daarna een minder-populaire leerling.

Groep 1

- Anne S.
- Tim
- Eefje
- Olivier
- Rik
- Anne Minke
- Britt
- Rick

Groep 2

- Anne K.
- Don
- Emiel
- Ruben
- Tom
- Dieter
- Job
- Marloes

Groep 3

- Anne J.
- Ismay
- Jeroen
- Eva
- Janneke
- Lies
- Iris
- Bart
- Mattia

Dat er eerst een populaire leerling de commando's geeft is omdat hij of zij daar weinig moeite mee heeft en zo kan laten zien hoe het moet. Als tweede zal een minder-populaire leerling de commando's moet geven. Dit om de groep op de proef te stellen, wordt er ook naar deze leerling geluisterd. De minder-populaire leerling voelt zich dan ook meer geaccepteerd.

Rol docent:

Controleren op veiligheid! Bij alle oefeningen ga ik zo staan dat ik een overzicht heb en wanneer ik iets zie wat me niet zint, spreek ik daar heel de groep op aan. Aanwijzingen over de oefeningen geef ik niet altijd centraal, deze geef ik soms ook persoonlijk.

2.3 Interventieles 2

Interventieles 2	
Datum: 24-04-2012 Tijd: 08.30-10.10	Klas: 4A Aantal leerlingen: 12J/13M
Les: Duo-spelen Criteria lessen: - Gemeenschappelijk doel - Samenwerking - Vertrouwen - Teamprestatie / Gezamenlijke succesbeleving - Evenredig verdelen van de populaire en niet-populaire leerlingen	
Beginsituatie: Deze klas is geen groep, maar bestaat uit verschillende groepjes. De energie om samen aan te pakken, mist. De kleine groepjes worden versterkt door de types leerlingen. Er zijn een aantal groepjes die geen zin hebben om iets te doen, liever lui dan moe zijn, en anderen daarin mee trekken. Er zijn groepjes die gewoon doen wat er gevraagd wordt en er zijn groepjes die zich laten meetrokken in de non-actieve sfeer. Dit gebeurt niet tijdens individuele activiteiten, maar bij oefeningen wanneer ze zelf aan de slag moeten en met groepjes moeten werken. Je kunt niet echt spreken van samenwerking in de groep omdat er maar één kant op wordt gecommuniceerd.	Doelstellingen: De leerlingen worden bij hun minder favoriete klasgenoot in groepjes gezet, er moet met die persoon worden samengewerkt. De nadruk van deze les ligt op het samenwerken in tweetallen. Ook wordt er weer aandacht voor het leren vertrouwen op elkaar. Tijdens de warming-up zullen de tweetallen elke keer een gemeenschappelijk doel moeten afspreken, anders lukt het niet om iemand te tikken.
Lesinhoud: - Leerlingen komen aan vanuit de kleedruimtes en verzamelen op of voor de bank. - Opstart les (absentie) 1. Slingertikkertje (8 min) Eén tweetal begint met tikken. Wanneer ze iemand tikken sluit diegene aan en bij de vierde, splitst het viertal zich op in 2 tweetallen. Dit tot er één leerling overblijft en wint. 2. Blinde leiden (20 min) Er worden tweetallen gemaakt door de docent. Ieder tweetal krijgt een aantal materialen mee om een stukje route of obstakel te verzinnen en neer te zetten op de lijn om het veld. Denk hierbij aan pionnen waar ze een bepaalde route door moeten afleggen of iets waar ze overheen moeten stappen of onderdoor moeten kruipen. Daarbij krijgen ze ook een vel papier mee, waarop ze de route/het obstakel uitleggen. Eén van het tweetal wordt geblinddoekt en de ander leidt deze persoon zo snel mogelijk door het parcours over de lijn om het veld. Wanneer het tweetal rond is draaien de rollen om.	

Groepsindeling:

Tweetallen →

Tweetallen die elkaar in het sociogram negatief hebben beoordeeld.

Tim – Anne S.

Janneke – Anne J.

Eva – Ismay

Lies – Iris

Anne K. – Don

Tom – Olivier

Rick – Eefje

Bart – Mattia

Jeroen – Dieter

Emiel – Anne Minke

Ruben – Job

Rik – Marloes – Britt

Rol docent:

Waarborgen of de leerlingen elkaar op een positieve manier leiden. Verder letten op de veiligheid van de obstakels en controleren of deze goed worden uitgevoerd.

2.4 Interventieles 3

Interventieles 3	
Datum: 08-05-2012 Tijd: 08.30-10.10	Klas: 4A Aantal leerlingen: 12J/13M
Les: Levend kwartet Criteria lessen: - Gemeenschappelijk doel - Samenwerking - Vertrouwen - Teamprestatie / Gezamenlijke succesbeleving - Evenredig verdelen van de populaire en niet-populaire leerlingen	
Beginsituatie: Deze klas is geen groep, maar bestaat uit verschillende groepjes. De energie om samen aan te pakken, mist. De kleine groepjes worden versterkt door de types leerlingen. Er zijn een aantal groepjes die geen zin hebben om iets te doen, liever lui dan moe zijn, en anderen daarin mee trekken. Er zijn groepjes die gewoon doen wat er gevraagd wordt en er zijn groepjes die zich laten meetrokken in de non-actieve sfeer. Dit gebeurt niet tijdens individuele activiteiten, maar bij oefeningen wanneer ze zelf aan de slag moeten en met groepjes moeten werken. Je kunt niet echt spreken van samenwerking in de groep omdat er maar één kant op wordt gecommuniceerd.	Doelstellingen: De leerlingen worden bij hun minder favoriete klasgenoot in groepjes gezet, er moet met die persoon worden samengewerkt. Teamleden moeten samenwerken om te winnen. Er zijn verschillende taken te vervullen om dit voor elkaar te krijgen. De leerlingen moeten communiceren en met het team tot een tactiek komen. Ieder team heeft een gemeenschappelijk doel, namelijk een kwartet verzamelen.
Lesinhoud: - Leerlingen komen aan vanuit de kleedruimtes en verzamelen op of voor de bank. - Opstart les (absentie) - Levend kwartet (20 min) Er zijn op het veld, in de hoeken, 4 vakken uitgezet, met in elk vak dezelfde 6 verschillende voorwerpen. De 4 gemaakte teams worden over de vakken verdeeld en beginnen in hun eigen vak. Het doel is om zo snel mogelijk een kwartet (4 dezelfde voorwerpen) in je vak te krijgen, dan heb je als team gewonnen. Per team is er één bewaker die in het vak moet blijven en de voorwerpen kan bewaken. Als er iemand iets steelt mag deze bewaker diegene aftikken. Word je getikt, dan moet je eerst weer terug naar je eigen vak om opnieuw te gaan stelen. <u>Variaties</u> • Meerdere kwartetten • Niet vaststellen dat er één bewaker is, het hele team mag bewaken en stelen.	

Groepsindeling:

Teams →

2 tweetallen die elkaar negatief beoordelen.

Leerlingen die elkaar positief beoordelen uit elkaar zetten.

Een minder-populaire leerling tot aanvoerder maken, zo moet er wel worden gecommuniceerd met/door deze leerling.

Groep 1

- Anne J.
- Ismay
- Jeroen
- Eva
- Bart
- Ruben
- Marloes

Groep 2

- Anne S.
- Tim
- Eefje
- Olivier
- Rik
- Tom

Groep 3

- Anne K.
- Don
- Emiel
- Britt
- Job
- Rick

Groep 4

- Janneke
- Lies
- Iris
- Mattia
- Dieter
- Anne Minke

Rol docent:

Bij de uitleg van het spel nadruk leggen op het communiceren en het bedenken van een tactiek.

Geef de teams hier, voorafgaand aan de oefening, 2 min voor. Tijdens de oefening is de rol van de docent aanmoedigen en eventuele variaties aanbrengen.

2.5 Interventieles 4

Interventieles 4	
Datum: 15-05-2012 Tijd: 08.30-10.10	Klas: 4A Aantal leerlingen: 12J/13M
Les: Samenwerkingsspelen met wedstrijdement Criteria lessen: - Gemeenschappelijk doel - Samenwerking - Vertrouwen - Teamprestatie / Gezamenlijke succesbeleving - Evenredig verdelen van de populaire en niet-populaire leerlingen	
Beginsituatie: Deze klas is geen groep, maar bestaat uit verschillende groepjes. De energie om samen aan te pakken, mist. De kleine groepjes worden versterkt door de types leerlingen. Er zijn een aantal groepjes die geen zin hebben om iets te doen, liever lui dan moe zijn, en anderen daarin mee trekken. Er zijn groepjes die gewoon doen wat er gevraagd wordt en er zijn groepjes die zich laten meetrokken in de non-actieve sfeer. Dit gebeurt niet tijdens individuele activiteiten, maar bij oefeningen wanneer ze zelf aan de slag moeten en met groepjes moeten werken. Je kunt niet echt spreken van samenwerking in de groep omdat er maar één kant op wordt gecommuniceerd.	Doelstellingen: De leerlingen worden bij hun minder favoriete klasgenoot in groepjes gezet, er moet met die persoon worden samengewerkt. De leerlingen leren in grote groepen met elkaar samen te werken. Alle leerlingen moeten actief meedoen en samenwerken om aan de oefening te kunnen volbrengen.
Lesinhoud: - Leerlingen komen aan vanuit de kleedruimtes en verzamelen op of voor de bank. - Opstart les (absentie) - Introductie oefeningen (teamprestaties en succesbeleving) 1. Woorden maken (10 min) De groep in twee teams verdelen. Deze worden door het team zelf ook nog eens in tweeën gesplitst: de uitbeeldploeg en de raadploeg. De uitbeeldploeg krijgt een woord aangereikt, dit moeten ze in letters uitbeelden. De raadploeg probeert het woord zo snel mogelijk te raden. Wanneer het woord is geraden worden de rollen omgedraaid. Het team dat het snelst twee woorden heeft geraden wint. 2. Oversteekspel (15 min) Er wordt een beginstreep en een eindstreep bepaald. Beide teams moeten zo snel mogelijk naar de eindstreep met... • 8 voeten • 6 voeten en 6 handen • 4 voeten en 10 handen	

Groepsindeling:

Teams →

2 tweetallen die elkaar negatief beoordelen.

Leerlingen die elkaar positief beoordelen uit elkaar zetten.

Team 1

- Anne J.
- Ismay
- Jeroen
- Eva
- Bart
- Ruben
- Marloes
- Janneke
- Lies
- Iris
- Mattia
- Dieter
- Anne Minke

Team 2

- Anne S..
- Tim
- Eefje
- Olivier
- Rik
- Tom
- Anne K.
- Don
- Emiel
- Britt
- Job
- Rick

Rol docent:

Oefeningen introduceren. Tijdens de oefeningen zal ik me vooral bezig houden met aanmoedigen en controleren of de spelregels worden nageleefd. Ook ben ik degene die de woorden aangeeft tijdens oefening 1.

2.6 Interventieles 5

Interventieles 5	
Datum: 22-05-2012 Tijd: 08.30-10.10	Klas: 4A Aantal leerlingen: 12J/13M
Les: Samenwerkingsspelen Criteria lessen: - Gemeenschappelijk doel - Samenwerking - Vertrouwen - Teamprestatie / Gezamenlijke succesbeleving - Evenredig verdelen van de populaire en niet-populaire leerlingen	
Beginsituatie: Deze klas is geen groep, maar bestaat uit verschillende groepjes. De energie om samen aan te pakken, mist. De kleine groepjes worden versterkt door de types leerlingen. Er zijn een aantal groepjes die geen zin hebben om iets te doen, liever lui dan moe zijn, en anderen daarin mee trekken. Er zijn groepjes die gewoon doen wat er gevraagd wordt en er zijn groepjes die zich laten meetrokken in de non-actieve sfeer. Dit gebeurt niet tijdens individuele activiteiten, maar bij oefeningen wanneer ze zelf aan de slag moeten en met groepjes moeten werken. Je kunt niet echt spreken van samenwerking in de groep omdat er maar één kant op wordt gecommuniceerd.	Doelstellingen: De leerlingen gezamenlijke succesbeleving laten ervaren. Door vertrouwen in elkaar te hebben en samen te werken kunnen ze de gemeenschappelijke doelen behalen.
Lesinhoud: - Leerlingen komen aan vanuit de kleedruimtes en verzamelen op of voor de bank. - Opstart les (absentie) - Introductie oefeningen (teamprestaties en succesbeleving) 1. Stokkenkring (3 min) Alle leerlingen gaan met een hockeystick in een kring staan. Iedereen zet de hockeystick met de kant van het handvat op de grond en houdt één hand op de rug. Op commando schuiven de leerlingen een plaats naar links of naar rechts. <u>Variatie</u> • 2 plaatsen opschuiven • Snelheid erin brengen 2. Op schoot (2 min) Iedereen in de kring legt de hockeystick buiten de kring weg. Vervolgens draait iedereen een kwartslag naar rechts, zodat de leerlingen in een soort van polonaise staan. De kring wordt zo klein mogelijk gemaakt, zodat de leerlingen dicht op elkaar staan. Dan mogen ze op het seintje van de docent gaan zitten, op elkaars schoot. <u>Variatie</u> • Nog een stukje lopen met de 'zittende' kring • Op één been	

3. Over stokken lopen (10 min)

Alle leerlingen pakken de hockeysticks weer op en gaan met tweetallen in een rij staan. Per tweetal pakken ze de twee hockeysticks beide aan een uiteinde vast en maken een rij met horizontale stokken achter elkaar, waarbij ze proberen de hockeysticks op dezelfde hoogte (heuphoogte) stevig vast te houden. Het tweetal aan één van de uiteindes of de persoon die overblijft, mag van de ene naar de andere kant over de stokken lopen en stelt zich opnieuw op aan de andere kant van de rij. Zo komt iedereen aan de beurt.

4. Lopende band (15 min)

Zelfde principe als de vorige oefening, de leerlingen moeten weer aan de andere kant van de rij komen. In plaats van over de stokken te lopen wordt de leerling opgetild en naar de andere kant van de rij (boven het hoofd) doorgegeven, de leerling moet zichzelf zo stijf als een plank houden. Zo komt iedereen aan de beurt.

Rol docent:

De oefeningen begeleiden en daarbij duidelijk aangeven dat het gaat om de gemeenschappelijke succesbeleving. Bij de laatste twee oefeningen is het belangrijk dat er goed op de veiligheid wordt gelet.

3 Reflectieverslag

3.1 Sterkte- en zwakteanalyse per competentie

A. Interpersoonlijk competent

Drukt complexe vraagstukken helder, eenduidig en gestructureerd uit en weet deze naar verwachtingen/doelen te vertalen.

Ik heb veel begeleiding gehad bij het tot stand komen van het artikel. Uiteindelijk is het naar mijn mening een helder, eenduidig en zeker gestructureerde eenheid geworden. In het begin had ik er vooral moeite mee, dat ik de begrippen die voor mij duidelijk waren, toch moest uitleggen in mijn tekst. Ik vond het moeilijk om te bepalen welke begrippen dit allemaal waren. Tenslotte heb ik aan anderen gevraagd mijn artikel door te lezen en met nadruk gevraagd of ze daarop wilden letten. Voor hen was het makkelijker om deze begrippen uit de tekst te halen.

Na wat bijschaven heb ik een duidelijke probleemstelling opgesteld. Het ernaar toewerken, wat in het literatuuronderzoek moest gebeuren, was lastig. Vooral het toepassen van het principe van breed naar smal werken is een aantal keer aangehaald.

Wisselt kennis en expertise uit met anderen.

Op de opleiding ben ik intensief aan de slag gegaan met wat er nou precies van me verwacht werd en wat het begrip klassencohesie nou eigenlijk betekent en inhoudt. Het begrip klassencohesie hebben we in de klas besproken waarin ik mijn aandeel had en wat opstak van de inbreng van anderen. Op mijn stageschool heb ik tijdens de beginfase van het onderzoek veel gesproken met mijn stagebegeleiders. We keken samen naar welke klassen geschikt zouden kunnen zijn en op welke momenten de interventie uit zou komen. Ik heb deze momenten duidelijk naar voren gebracht wat mijn doel was en op welke manier ik dit wilde verwezenlijken.

Bij het kiezen van de twee klassen heb ik me goed moeten laten informeren. Na een paar weken lessen te hebben gegeven op de stageschool, moest ik al heel snel twee geschikte klassen kiezen. Jammer maar helaas zat hier ook een klas bij die zelf niet in de lessen had, maar dit kon niet anders. Deze klassen leken op sociaal-emotioneel vlak het meest op elkaar en hadden beide weinig klassencohesie. Omdat ik één van de twee klassen zelf geen les gaf, was het heel belangrijk goed te informeren bij de mentor en L.O.-docent van wie ze les hadden. Ik heb een keer met deze personen rond de tafel gezeten om alles helder te krijgen. Bij de klas die ik wel les gaf heb ik ook contact opgenomen met de mentor. Hij heeft de klas met me besproken, maar wilde verder niks van het verloop van het onderzoek weten. Omdat dit hem mogelijk zou beïnvloeden in zijn lesgeven wat betreft sommige personen, wat hij liever niet wilde.

B. Vakinhoudelijk en didactisch competent

Ontwikkelt nieuwe producten en innoveert bestaande producten

Bij het maken van mijn interventieprogramma heb ik gekeken naar wat er nodig was om het doel te bereiken en hoe ik dat kon aanpassen op mijn doelgroep en de beginsituatie. Ik heb de oefeningen die worden gedaan tijdens de interventie uit verschillende bronnen gehaald. Daarbij zorgde ik voor een naar mijn mening juiste samenstelling en opbouw. Na elke les bekeek ik hoe de oefeningen waren verlopen en bekeek ik of de daaropvolgende les logisch aansloot.

De student vertaalt en verantwoordt theoretische en conceptuele grondslagen van toegepast onderzoek naar een product

Allereerst ben ik begonnen met het helder krijgen hoe en wat alles in zijn werk ging. Daarna ben ik op zoek gegaan naar bronnen en is iedereen aan de slag gegaan met het beschrijven van het begrip klassencohesie. Bij het zoeken van de bronnen merkte ik al heel sterk dat ik hier moeite mee had. Omdat ik de probleemstelling nog niet duidelijk had, wist ik niet in welke richting ik moest zoeken in de literatuur. Toen ik de probleemstelling helder had, kon ik verder aan de slag met mijn bronnen-

zoektocht. Voordat deze af was begon ik al aan onderdeel C, omdat dit inlevermoment erg dichtbij kwam. Ik kwam kort in een stroomversnelling omdat onderdeel B nodig was voor C en ik dus beide onderdelen aan moest pakken. Onderdeel C vond ik leuk om te maken, dit betreft de interventie tijdens de lessen. Omdat dit meer op de praktijk gericht was, kon ik me hier goed in vinden.

Na de interventie en de nameting kon ik aan de slag met het verwerken van de resultaten. Hoewel ik dit vooraf, in onderdeel C al had bekeken, was dit nog een hele klus. Bij één van de onderdelen sloten de onderzoeksresultaten daarom ook niet zo heel goed aan op mijn probleemstelling. Dit noem ik dan ook in de discussie.

De discussie/conclusie heb ik geschreven aan de hand van het literatuuronderzoek. Om volledig te zijn ben ik de hele tekst nagegaan om te bekijken waar ik wat over kon zeggen. Tenslotte heb ik nog wat punten toegevoegd waar ik in de loop van het onderzoek tegenaan was gelopen en die ervoor konden zorgen dat de resultaten minder betrouwbaar zijn.

C. Competent in reflectie en ontwikkeling

Werkt op een zelfkritische, planmatige wijze aan zijn eigen ontwikkeling (criterium 2.7: reflectie).

In het begin deed ik maar wat en wist ik niet zo heel goed waar ik op het einde moest komen te staan. Later besepte ik dat ik er toch echt aan moest gaan trekken en heb ik er veel energie in gestoken om helder te hebben waar ik op dat moment stond en waar ik naartoe moest.

Ik merkte al heel snel dat ik achter liep op schema, dit door mijn bezigheden zoals de minor waar ik nog mee bezig was en de voorbereiding van het waterkamp. Ik heb na een paar weken al besloten voor de tweede inleverdatum te gaan, omdat ik het niet meer redde met mijn interventie. Het aanleveren van de producten ging dus na onderdeel C niet meer op het afgesproken tijdstippen. Ik leverde de producten daarom tussendoor in. Onderdeel B is toch wel echt mijn struikelblok gebleken, hier ben ik misschien wel drie keer voor bij elkaar gekomen met Tineke. Wel wist ik goed om te gaan met de feedback en kon ik deze goed verwerken in mijn product. Mijn zwakke punt tijdens dit onderzoek ligt in het plannen. Het plannen ging misschien wel, maar mezelf daaraan houden ging minder goed. Wanneer ik voor mezelf data vaststelde, was ik veel te lief voor mezelf en hield ik me er niet aan als het minder goed uitkwam.

Managet reflectie achteraf (criteria 1.13 en 2.8: aanbevelingen en reflectie).

Ik vind dat ik een duidelijk beeld heb van het onderzoek en de goede en minder goede kanten eraan. In de discussie ben ik het gehele literatuuronderzoek langsgegaan om volledig te zijn en heb ik deze punten denk ik duidelijk langs laten komen. Waar mijn onderzoek minder betrouwbaar is en wat er misschien anders kon. In de aanbevelingen beschrijf ik hoe het onderzoek te verbeteren is en wat te doen als de interventie niet werkt.

3.2 Vervolgstappen

- Het van breed naar smal principe eerst globaal opzetten en er dan invulling aan geven in plaats van meteen invulling geven.
- Van tevoren goed nagaan of er vraag is naar een dergelijk onderzoek, zodat het in ieder geval goed aansluit bij de behoefte van de school.
- Sneller knopen doorhakken wat betreft de probleemstelling en de richting waar het onderzoek naar uit gaat. Het kost heel veel tijd om alles open te houden.
- Duidelijke planning maken met strenge deadlines waaraan in mezelf dien te houden. Eventueel een consequentie verzinnen wanneer ik dit niet doe.